

ממה שאמר בבא-מציעא (י). וכן פסק להלכה. ע' בשו"ת מהר"ם תשסא, שכה, ובדפוס לבוב סה]. יש לבאר סברת רב ששת לפרושי רז"ה ורשב"ם, אמנם לא קנה זה שנתמלאו לו מיד אבל הלא בהגיעם לידו קנה וא"כ הוא זכה במים ביום טוב תחילה ומדוע דינם כרגלי הממלא. וצריך לומר כיון שהממלא יכול היה לקחתם לעצמו עד שנתן לחברו, עומדים המים ברשותו ואעפ"י שלא קנאם ממש. ואפשר שזו כוונת הראב"ד בהשגות על המאור.

'מי שהיו פירותיו בעיר אחרת וערבו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו – לא יביאו לו...'
מבואר שלא הותר איסור תחומין ביו"ט לצורך אוכל נפש, גם כשהפעולה נעשית באוכל עצמו [ולא רק בהליכת האדם אליהם מחוץ לתחום, שהיה מקום לדונו כ'מכשירי אוכל נפש' כמו שכתב בהגהות 'קרני ראם' למהרש"א בכתובות ז].

והחתם-סופר (או"ח קמט) הסביר שאיסור תחומין אינו שייך לאיסור מלאכה אלא שם נפרד לו, על כן אינו כלול בכתוב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם – שזה מדבר בענין שלמעלה: כל מלאכה לא יעשה בהם, ולא באיסורים אחרים. ואולם לפי מה שנראה להוכיח מדברי התוס' והרא"ש שגם תחומין נכללים בשם 'מלאכה' (ע' במובא לעיל לו: וע"ע בשו"ת עמודי אור יד), על כרחנו ליתן טעם אחר. ונראה לבאר על פי דברי הרמב"ן (לעיל כד – לענין איסור קצירה וצידה ביום טוב), לא התירה תורה מלאכת אוכל נפש אלא באוכל שהוא ברשותו של אדם ומזומן לו לאכילה, אבל כגון צידת בעלי חיים שאינם ברשותו, וכן עקירת דבר מגידולו – לא. וכמו כן יש לומר, דבר שהיה מחוץ לתחום אינו מוכן ומזומן לו לאכילה ולא הותרה בו מלאכת אוכל נפש (עפ"י קהלות יעקב ביצה כ).

– דעת כמה מהראשונים היא שפירות וכלים שבעליהם שוהים בשבת חוץ לתחום – אין להזיזם ממקומם, מפני שהם נגררים לגמרי אחרי בעליהם והרי אסור לו לצאת למקום זה. ואולם יש אומרים (כן נראית דעת רש"י ועוד) שבאופן זה קנו הפירות שביתה במקומם. ולכך אסור לבני העיר הזו להביאם לבעליהם – כי אינם נמשכים אחר אנשים אחרים, לילך עמם על סמך עירובם אלא יש להם אלפים אמה בלבד ממקום שהם מונחים שם (עפ"י המאירי כאן. ובשו"ת שבט הלוי ח"ט ט עט) החשיב שיטה זו לעשות ספק, כמובא לעיל).

דף מ

'מי שזמן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות'. פרש"י: לא יוליכו לאחר סעודה מנות לביתם לצורך הלילה. מכאן ומעוד כמה מקומות הוכיח בספר חיי אדם (קנג,ו) שהבאת דבר מיום טוב לחברו אינה בגדר הכנה האסורה. ומ"מ לצורך חול או לדבר הרשות – כתב – אין לנו ראייה להתיר.
וע' ביוסף דעת עירובין (לט). שלכאורה נראה על פי דברי הגמרא שם שאם המעשה אינו מוכיח שמכין לצורך מחר יש להתיר, עכ"פ לענין דבר מצוה כגון הולכת סידור תפילה לבית הכנסת, שהרי יכול להשתמש בו מבעוד יום ואין המעשה ניכר מצד עצמו שמכין לצורך הלילה, ואולם בספר שמירת שבת כהלכתה (כה,עד) כתב להתיר רק אם יתפלל בו קצת בו ביום. וצ"ע.
ומ"מ כשמוכת הדבר שעושה לצורך אחר השבת, אפילו הוא יום טוב ודבר מצוה – אפשר שאסור [ואין הוכחה מהורדת הכלים מהסוכה ביום טוב, שאין זה מעשה עם צביון הכנה אלא מחזיר הכלים לביתו]. ולפי"ז אפשר שאסור להוליך הפסח שנשחט בשבת הביתה עד הלילה גם אם יערבו את העיר [גם נראה שהוא מוקצה, אלא שהוא כבר נתון בידו]. וכן יש לדקדק מלשון המשנה (ע' פסחים סד:).

זוהא רב הונא תלמיד דרב הוה ואמר רב...' על קושיות התלמוד מדברי הרב על התלמיד, וביחוד מרב על רב הונא – ע' במובא בשבת קכח.

זאי אינהו תלו לך מסחת דעתך ולא תשקול'. לפי פירוש אחד ברש"י מדובר כאן על איסור בשר שנתעלם מן העין [וכדעת רב (בחולין צה.) האוסר – שלא כלוי]. וכשאדם עצמו תולה בידים אינו שוכח ולא מסיח דעת, משא"כ כשאחרים תולים לו והוא טרוד בלימודו. ויש מי שפירש שמדובר שנפלו החתיכות ממקום תלייתן ובא ומצאן למטה ואינו מכירן מפני שלא הוא תלאן ואין לו בהן סימן – לפיכך אסורות, כי שמא אותו בשר שהיה בכלי גרתו היה או שרץ וזהו בשר אחר (עפ"י בהגר"א יו"ד סג סק"ד בדעת הרמב"ם. ומה שהזכירו 'טריד בשמעתיה' – שבשל כך לא שם לבו לחתיכות הבשר לזהותן).

על הפירוש השני ברש"י, שנאסר לו משום מוקצה – ע' מגן אברהם תקטו ס"ק כז; טל תורה; מנחת שלמה ח"ב לא, ב.

למה לי למימר משקין ושוחטין – מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלשקי אינש בהמתו והדר לשחוט משום סרכא דמשכא' שתהא נוחה להפשיט העור (רש"י ור"ן). ויש מפרשים תועלת אחרת: ההשקאה קודם השחיטה מועילה להתיר הסירכות שבריא, שאם יש שם סרכא היא נשמטת (עפ"י רי"ף; פירוש המשנה לרמב"ם. וע' תוס' יום טוב; ש"ך יו"ד לט ס"ק לב ונקודות הכסף שם. וראה בהרחבה בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כא). ולשון חכמים מרפא וברכה ושלום.

וכן דעת רוב הפוסקים, שחפצי הפקר אין להם שביתה אלא דינם כרגלי מי שזכה בהם ראשון (ע' עירובין מה. רמב"ם יו"ט ה'; תוס' לת: ד"ה וכו'). ואילו מדברי הראב"ד (שם) נראה שנקט הלכה כרבי יוחנן בן נורי (ע"ש במ"מ; שבט הלוי ח"ו עב, י ועוד). והט"ז צדד שנוקטים יש בהם שביתה לקולא. ושאר אחרונים חולקים.

ג. בור של יחיד – כרגלי היחיד, בעל הבור. ודוקא במים המכונסים, אבל נהרות המושכים או מעיינות הגובעים – אינם קונים שביתה כרגלי בעליהם אלא דינם כרגלי כל אדם, מפני ניידותם. רש"י כתב שאין להם שום שביתה, לא במקומם ולא כרגלי הבעלים או הממלא. וכמה ראשונים פירשו שדינם כרגלי הממלא הראשון (רא"ש, ר"ן, תוס' עירובין מה: ד"ה ביום טוב. וכן נראה לכאורה בהשגות הראב"ד יו"ט ה'. י. ואולם הרשב"א והריטב"א בעירובין כתבו בשם הראב"ד כרש"י – כן הקשה בשער המלך שם).

וכתב רעק"א שכל הממלא ברשות – מוליכו כרגליו, כי הוא הזוכה בהם מיד כשראוים לקנות שביתה. אך הממלא שלא ברשות, מיד שמילא נעשו המים כרגלי בעל הבור. בור של אנשי העיר – כרגלי אנשי אותה העיר (אלפים לכל רוח חוץ לעיבורה. רש"י).

ושל עולי בבל (= נורות שבדרכים שעשאו בני הגולה לעוברי דרכים) – כרגלי הממלא (גם אם נתן אחר כך את המים לאדם אחר. רש"י), מפני שהם הפקר ואינם קונים שביתה [ודלא כרבי יוחנן בן נורי, שלדבריו קנו שביתה במקומם] וכשמלאם אדם הוברר שמים אלו היו עומדים בשבילו וברשותו (שסובר התנא יש ברירה להחמיר. רש"י. וצ"ע במהרש"א).

מלאם ביום טוב מלכתחילה לצורך אדם אחר; לרב נחמן – דינם כרגלי מי שנתמלא לו [סבר מגביה מציאה לחברו לא קנה המגביה אלא חברו קנה כשהגיעה לידו (רש"י) וי"מ שקנה חברו מיד את המים (רשב"ם, כי אינו חב לאחרים בשאיבתם לחברו)], ורב ששת סבר כרגלי הממלא [שסובר המגביה מציאה לחברו קנאה המגביה מיד, ולכך דין המים כרגליו (רש"י)]. ורבנו תם פירש קנאה חברו מכח המגביה הלכך דין המים כממלא, כי מכוח זכה בהם האחר].

כתב הר"ן שלשיתת רש"י יש לנקוט כרב נחמן. וכן פסק הרז"ה. ואולם הר"ן בעצמו פירש אחרת וכתב לפי זה לפסוק כרב ששת, כרגלי הממלא.

דף מ

עט. מה דין הוצאת פירות חוץ לתחום באופנים דלהלן?

א. מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר כדי שיוכלו להביאם אליו.

ב. אורחים מעיר אחרת הבאים והולכים ע"י עירוב תחומין, הולכתם מנות מבית בעה"ב לביתם.

ג. המפקיד פירות אצל חברו.

א. מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר להביאם אצלו – לא יביאו לו, הואיל והוא לא ערב

לשם ופירותיו כרגליו. אבל אם ערב הוא, ויכול להגיע למקום פירותיו – מותר להביאם.

לדברי רב אין הדברים אמורים [כאשר פירותיו מופקדים שם אצל אחרים] אלא אם ייחדו לו קרן זווית לפירותיו,

אבל בלאו הכי דין הפירות כרגלי מי שהופקדו אצלו (בין לחומרא, כשהוא עירב ולא בני העיר – אסור

להביאם אצלו, ובין לקולא, כשהם עירבו ולא הוא – מביאים אותם אליו. ע' או"ח שצו, וזו במשנ"ב. וכו"מ

בתו"ס).

ב. מי שזמן אצלו אורחים מעיר אחרת, והם באים אליו על ידי עירוב – לא יוליכו בידם מנות ממנו לביתם אלא אם כן זכה להם מנותיהם מערב יום טוב, כי המנות קנו שביתה בכניסת היום כרגלי בעליהם. כתבו ראשונים שאין צריך זכייה בדוקא, אלא כל שייחד מנה לאורח מסוים די בכך ומותר לאותו אורח להוליכו כרגליו. ויש אומרים: דוקא אם גם האורח ידע על כך מערב יום טוב (ע' בתו"י ובשו"ת הרשב"א ח"ד רצו).

ג. המפקיד פירות אצל חברו – רב אמר: כרגלי מי שהפקידו אצלו. [מבואר בגמרא שלרבי הסובר אין הנפקד מקבל אחריות שמירת נזקין על הפקדון אלא כשאמר כן בפירוש, גם כאן מדובר כשקיבל בפירוש לשמור, אבל בסתם – כרגלי המפקיד. ואולם רב פסק כחכמים שאף בסתם מקבל עליו שמירת נזקין]. ושמואל אמר: כרגלי המפקיד [ואף אם הלה קיבל שמירה, ודאי רצונו של המפקיד שיעמדו הפירות ברשותו לענין תחומין].

מבואר בגמרא שאם ייחד השומר קרן זוית – מודה רב שדינם כרגלי המפקיד, שהרי השאל לו את מקומם וברשות המפקיד הם עומדים.

הלכה כרב, שדינם כרגלי מי שהפקידו אצלו, מלבד כשייחד לבעל הפירות קרן זוית (או"ה שצו, יז). ואם היו עומדים מאתמול ליטול מהם – דינם כרגלי הבעלים (עפ"י ראב"ד רא"ה ומאירי; משנ"ב). ואפילו לא ידע הנפקד שבדעתו של בעל הפירות ליטלם (שער הציון שם).

פ. האם מותר לשחוט ביום טוב בהמות מדבריות?

אין משקים ושוחטים את הבהמות המדבריות מפני שהן מוקצות ואינן מוכנות, אבל משקים ושוחטים את הבייתות. אלו הן בייתות – הלנות בעיר. מדבריות – הלנות באפר.

ונחלקו תנאים בברייתא; לתנא קמא, כל שיוצאות בפסח ורועות באפר ונכנסות ברביעה ראשונה (במרחשון) – אלו הן מדבריות. ובייתות – כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום. רבי אומר: אלו ואלו בייתות הן, ואלו הן מדבריות – כל שיוצאות ורועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים.

לפי לשון אחת בגמרא, אפילו רבי שמעון שאין לו מוקצה מודה שהמדבריות אסורות, וכגורגרות וצימוקים שדחאן בידים. ולפי שתי לשונות אחרות, לרבי שמעון מותר. [ונחלקו שתי לשונות כיצד סובר רבי עצמו, אם כרבי שמעון או כרבי יהודה].

א. נחלקו הראשונים אם יש לפסוק כלשון ראשונה לחומרא (העיטור, הג"א, רש"ל) או להקל כספקא דרבנן (בה"ג, רא"ש וטור. וכן הכריע הפריי-חדש באלו שנכנסות לישוב ברביעה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א קלג ח"ט קכה) העיר על דבריו). וכמה ראשונים פסקו כרבי יהודה לאסור מוקצה ביום טוב (כדלעיל ב – עפ"י רי"ף רמב"ם ועוד. וכ"ה בשו"ע תצה, ד. ופסק (תצה, ג) כחכמים שכל הלנות באפר – מדבריות הן).

ב. כל זה אמור בבהמות של ישראל, אבל של נכרי – אין בהן משום מוקצה, שאין הנכרי צריך הכן, לפיכך בהמה שלנה חוץ לתחום שהביאה הנכרי לעיר ורוב אנשי העיר נכרים [והרי לא הביא בשביל ישראל, כי כל המביא לצורך הרוב מביא] – מותרת לישראל (עפ"י שו"ע תצה, ג).

בריך רחמנא דסייען